

קונטרס

אתה פן יכול

יכניס בְּאָדָם בְּטָחוֹן עֲצָמַי, וַיִּגְלֶה אֵיךְ שֶׁהוּא
יכול לְהַצְלִיחַ בַּחַיִּים — הֵן עִם אִשְׁתּוֹ, הֵן
עִם יְלָדָיו וְהֵן עִם כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל.

בְּנוֹי וּמֵיֶסֶד עַל־פִּי דְבָרַי

רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצָּפוֹן

בוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוֹנָנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ

רַבֵּי נַחֲמָן מְבַרְסֵלָב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וְעַל־פִּי דְבָרַי תִּלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רִז לֹא אָנִיס לִיה

רַבֵּי נֵתָן מְבַרְסֵלָב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וּמְשַׁלֵּב בְּפִסְוִקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאמְרֵי

חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מְגַמְרָא וּמְדַרְשִׁים וְזֶהר הַקְּדוֹשׁ

הוֹבָא לְדָפוּס עַל־יְדֵי

חֲסִידֵי בְּרֵסֵלָב

עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹכֵב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: רוֹאִים בְּזֶה הָעוֹלָם,
שֶׁעַקֵּר כְּשֶׁלוֹן שֶׁל כָּל אָדָם, שְׂאִין לוֹ
אֲמוּנָה בְּעֶצְמוֹ, וְאִין לוֹ בְּטַחּוֹן עֲצָמֵי, וְזֶה
עוֹד מִתְחִיל מְאֹד הַיּוֹתוֹ יֶלֶד קֶטָן. וְלִכֵּן
צָרִיכִים לְחַנּוּךְ אֶת הַיֶּלֶד מִגִּיל קֶטָן: אֶתֶּה
כֵּן יָכוֹל. וְכֵן אִין אָדָם מִתִּיאַשׁ מִחַיָּיו, אֲלֵא
אִם אִין לוֹ אֲמוּנָה בְּעֶצְמוֹ, וְאִין לוֹ בְּטַחּוֹן
עֲצָמֵי. וְלִכֵּן עַקֵּר הַהִתְחַזְקוֹת שֶׁיָּכוּלִים
לְחַזֵּק אֶת זוּלָתוֹ הוּא רַק עַל־יְדֵי שְׂאוּמְרִים
לוֹ תְּמִיד: אֶתֶּה כֵּן יָכוֹל, וְאֵל תִּדְאָג.

(אמריי־מוֹהֲרָא"ש, חֶלֶק ב', סִימָן תשיח)

קוֹנְטֵרַס

אַתָּה בֵּן יָכוֹל

א.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְזַכֵּר תָּמִיד אֶת הַכָּלֶל
הַזֶּה: "אַתָּה בֵּן יָכוֹל". מָה אֲנַחְנוּ שׁוֹמְעִים בְּחַיִּים
חַיּוֹתֵנוּ? פְּעָמִים רַבּוֹת בַּיּוֹם אֶת הַמְשָׁפָט: "אֲנִי לֹא
יָכוֹל"; אֶךְ זֶהוּ שֶׁקֶר, כִּי "אַתָּה בֵּן יָכוֹל", הַקְדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא מְסַר אֶת הַבְּחִירָה בְּיַד הָאָדָם, וְאֵין דְּבַר כְּזֶה
אֲנִי לֹא יָכוֹל, תִּזְכֹּר שֶׁ"אַתָּה בֵּן יָכוֹל", כִּי אָדָם יָכוֹל
לְהַשְׁתַּנּוֹת כְּרָגַע, כִּי הַבְּחִירָה חֲפָשִׁית, וְאֶף שֶׁטְבָעוּ הוּא
טָבַע שֶׁל כַּעַס, מְלֹא רָגֵז וּרְצִיחָה, תָּמִיד הוּא כּוֹעֵס, עַד
כְּדֵי כָף, שֶׁרַחֲמָנָא לְצַלָן, יֵשׁ בְּנֵי-אָדָם שֶׁנִּכְנָסִים
בְּעֵצָבִים, וְקוֹרְעִים בְּגִדֵיהֶם מְרַב כַּעַס, שׁוֹבְרִים כְּלִים
בְּחֻמָּתָם, מְשַׁלְּיכִים חֲפָצִים מִחֻמַּת עֵצָבִים, וְהַכַּעַס כָּל-
כָּף נִכְנָס בָּהֶם, עַד שֶׁאֹמְרִים: אֵינְנוּ יָכוֹלִים לְהִתְגַּבֵּר עַל
עֲצָמֵנוּ. וְזֶהוּ שֶׁקֶר, כִּי "אַתָּה בֵּן יָכוֹל". חֲכָמֵנוּ
הַקְדוֹשִׁים אֹמְרִים (שְׁבַת קה:): הַמְקַרֵּעַ בְּגָדָיו בְּחֻמָּתוֹ,

אתה כן יכול

והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו, יהא בעיניך כעובד עבודה זרה. כי כשיש לאדם אמונה פשוטה, ויודע שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג עולמו בחסד וברחמים, בחסד ובמשפט, כל העולם כלו אלקות, ואלקות זה הכל, כשאדם מכניס את הקדוש-ברוך-הוא בתוך חיו, אף-פעם איננו אומר: "אני לא יכול", אלא יודע את הכלל הזה — "אתה כן יכול"; כי כל אחד ואחד מאתנו יכול להשתנות ברגע, אם רק יקח עצמו בידי. אף שזה קשה מאד, כי טבע של האדם הוא כשל חיה רעה, כי חיות יער חיות טרף הן, ורוצות לטרף זו את זו, אותו טבע, אותה תכונת הנפש יש לאדם, שרוצה לטרף את הזולת, ויוצא מדעתו מרב פעם, מתפרץ וצועק. אשר באמת צריך אדם להתנער ולחשב: "מה אתי? ! למה אני כך? ! אין זאת אלא, כי סלקתי את הקדוש-ברוך-הוא מעיני"; ובאמת אם היית רואה אותו יתברך לנגד עיניך, והיית מרגיש שהקדוש-ברוך-הוא נמצא איתך, ומחיה וממהה ומקיים אותך, לא היית כועס, הנה לך דרך ארץ גדול, כי הלא הוא יתברך נמצא פה אתנו. אבל ברגע שאדם כועס, הוא מסלק את השכינה מעיניו, כי נכנסת בו עבודה זרה. אשר זהו שאומרים חכמינו הקדושים (נדרים כב:): כל הכועס אפלו שכינה אינה חשובה נגדו. הנה הקדוש-ברוך-הוא נמצא פה אתנו — אם-כן ברצוננו או שלא ברצוננו,

זו מציאות, שהקדוש-ברוך-הוא מחיה את כל העולם כלו: דומם, צומח, חי, מדבר, זהו אלקות, אך נתלבש בלבוש כזה שנעלם ונסתר מאתנו, שאיננו יכולים לתפס במחשבה, בלב, איך שהקדוש-ברוך-הוא נמצא פה אתנו, למה? כי כך אומרים חכמינו הקדושים (פסחים 10:): כל אדם שכוועס, אם חכם הוא — חכמתו מסתלקת ממנו; כפי הפעם והרציחה שיש באדם, הוא מאבד עשתונותיו, ועל-ידי-זה אינו מרגיש כבר את הקדוש-ברוך-הוא. ואחר-כך אומר: "איני יכול יותר, אין זה הולך לי". אך תדעו לכם, בני ובנותי היקרים, שהכל בא מחמת שאין לכם אמונה ברוחה ומזככת, שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את עולמו בהשגחה פרטי פרטית, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם-כן מכריזין עליו מלמעלה (חלזן ז:); הכל בא ממנו יתברך, ואין מלכות נוגעת במלכות חברתה אפלו כמלא נימא (יומא לח.); ואין אדם עושה שום דבר כזה העולם בלתי רצונו יתברך. ולכן אל תאמרו, בני ובנותי היקרים: "אני לא יכול", אלא תחדירו בעצמכם את המשפט: "אתה פן יכול", אין דבר כזה שאינך יכול, אם יש באדם אמונה, הוא יכול להשתנות פרגע, אף שהוא כעסן ורוצח, יכול להשתנות — אם רק ירצה, כי זה תלוי כפי הרצון שלנו. איך נחרב בית, בעוונותינו הרבים? רק על-ידי הפעם. חכמינו הקדושים אומרים

(סוטה יז.): איש ואשה זכו — שכינה ביניהם. לא זכו — אש אוכלתן; אצל האיש יש י', אצל האשה יש ה', "יה" זהו שמו של הקדוש-ברוך-הוא, כשהוא יתברך נמצא בתוך האיש והאשה, אזי הם חיים ביניהם כדגמת אדם הראשון קדם החטא, בגן-עדן ישבו ונהנו מזיו השכינה. אם הפעל והאשה מותרים זה לזה, כי יודעים שהקדוש-ברוך-הוא נמצא בתוך הבית, אזי חיים בגן-עדן עלי אדמות, אבל אם אדם צועק: אינני יכול, ומתחיל לריב עם אשתו, או האשה מתרגזת על בעלה, בזה הם מגרשים את הקדוש-ברוך-הוא מזה העולם, מגרשים את הקדוש-ברוך-הוא מתוך הבית, ונשאר רק אש ואש. הי' והה' פורחות, ונשבר הבית, בעוונותינו הרבים. ולכו וראו מה קרה אצל אדם הראשון? כמו שכתוב (בראשית ג, כד): "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן-עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים". קדם החטא, גרו אדם וחוה באהבה גדולה, ונהנו מזיו השכינה, והמלאכים עזרו להם, אף בו ברגע שבא הנחש והכיש את האשה, על-ידי שפתה אותה לאכל מעץ הדעת, ועל-ידי-זה הכניס בה זמה — שזהו הפעם, אשר משם נמשך, שיש לאשה טבע להיות בכעס יותר מן האיש, כמו שאומרים חכמינו הקדושים (תמונה טז.): אשה — פיון שאין לה תבואה בתוך ביתה — מיד

צועקת; ומתחילה למרר את חיי בעלה: הב לי אכל,
 הב לי בגדים; במקום להתחשב בבעלה, ולהתישב
 בדעתה: וכי יושב הוא תחת עץ כסף וממון, דולרים
 ופרנקים?! לא ולא, עובד הוא קשה ביגיע פנים, איננו
 יושב תחת אילן מלא כסף וזהב, ומתעצל רק לתלש
 את השפע... על-כן תתחשבי בו. אם האשה לא היתה
 צווחת, אלא מבינה אותו, חשה את קשייו ומצוקותיו,
 אזי אף פעם לא היו מחלוקות ומריבות בבית. מה עשה
 הנחש הקדמוני? הכניס זהמה באשה, שזה הפעם,
 שהאשה צועקת וצווחת תמיד על בעלה וילדיה,
 וכשכועסת — היא מחריבה את הבית (עין ספר המדות, אות
 כעס, סימן טו), אשר בזה גרמה חוה, שאדם הראשון חטא,
 ושכח ממנו יתברך. ומה היה ענשו? ויגרש את האדם
 — גרשו מגן-עדן, לא תשאר בגן-עדן כי הנף כעסן.
 אבל מה אעשה, מצטדק האדם — האשה אשר נתת
 לי היא גרמה לי את כל צרותי, ואיני יכול. אל תאמר
 כן, אלא תאמר: אני כן יכול. כן צריך אדם לומר
 תמיד; כי זהו היסוד בחיים — לדעת שלש מלים אלו:
 "אתה כן יכול" להשתנות. אם לאו — תשאר בחוץ,
 כפי שקרה לאדם הראשון, וכבר לא תזכה לראות את
 השכינה ולהיות בגן-עדן, כי וישפן מקדם לגן-עדן וגו',
 אשר מזה בא, רחמנא לצלן, גרושין. לזאת, בני ובנותי
 היקרים! אל תאמרו: אני לא יכול, אלא תאמרו: "אתה

אתה פן יכול

פן יכול". הן כשהאשה נכנסת בעצבים ואומרת: אינני יכולה יותר, ירגיעה בעלה, ויעודדה וישמחה ויחזקה, ויאמר לה: את פן יכולה להשתנות, אם את רוצה. הן כשהבעל נכנס בעצבים, בכעס וברציחה ובמריבות, על האשה להיות פקחית ולומר לו: "אתה פן יכול" להשתנות, ואף שצועק: קבלתי כל-פן הרבה השפלות בחיים — מהאבא בבית, מהמורה בבית-ספר, מבעל-הבית בעבודה, עד שאינני יכול יותר להחזיק מעמד, על האשה להיות פקחית ולחזקו ולעודדו: בעלי היקר! "אתה פן יכול"; כי כל אחד ואחד יכול להשתנות, אם יקח עצמו בידיו. לזאת, בני ובנותי היקרים! אם אתם רוצים להיות חיים טובים, תראו להשתנות, ותפסיקו לריב ביניכם, ואל תאמרו את המשפט הזה: "אני לא יכול", אלא הרגילו את עצמכם לומר: "אתה פן יכול", ועל-ידי-זה תזכו להשתנות, וביתכם יהיה בית חם, בית של גן-עדן. כי מה יהיה אם הבעל והאשה יתפרדו, חס ושלום, האם זה יועיל?! הלא זה יכניסם בהרס גדול יותר, ולא יביאם אל שום דבר, אלא לאסון וחרבן בחיים. כי פן אומרים חכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ד'): "טובים השנים מן האחד", טובים השנים — איש ואשתו, מן האחד — זה לעצמו וזה לעצמו. כי אמר הקדוש-ברוך-הוא: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח); כשאדם הוא לבד, מר לו

אתה פן יכול

מָאד, כְּשֶׁהָאִשָּׁה לְבַדָּה — מְרִים חַיִּיהָ כְּלַעֲנָה. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! מֵאַחַר שֶׁהִתְחַתְּנֶתֶם כְּכֹר, רְאוּ לְשָׁנוֹת אֶת הַטָּבַע הָרַע שֶׁלְכֶם, הַפְּסִיקוּ לְכַעַס, הַפְּסִיקוּ לְצַעַר זֶה אֶת זֶה, וְאַף שֶׁאַתֶּם צוֹעֲקִים, שֶׁאֵינְכֶם יְכוּלִים לְשַׁלֵּט עַל עֲצָמְכֶם, אֶל תֹּאמְרוּ כְּזֹאת, אֲלֵא יִהְיֶה רְגִיל בְּפִיכֶם לֹמֵר תָּמִיד: "אֶתְּהָ פֶן יְכוּל" לְהִשְׁתַּנּוֹת! הָעֶקֶר רְאוּ לְכַבֵּד זֶה אֶת זֶה, כִּי בְּזֵה שֶׁהָאִשָּׁה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעֲלָהּ וְהַבַּעַל מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ, הֵם מְשָׁרִים אֶת הַשְּׂכִינָה בְּבֵית, וְכִשְׁהַשְּׂכִינָה בְּבֵית, אֵין חֶסֶר כְּלוּם, אֲלֵא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשַׁפֵּיעַ שְׁפַע בְּרָכָה וְהַצְּלָחָה. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, רְאוּ לְשָׁנוֹת אֶת הַנְּהַגְתְּכֶם — הֵן הַבַּעַל צָרִיךְ לְשָׁנוֹת גִּישְׁתּוֹ אֶל הָאִשָּׁה, וְלִהְיוֹת אִישׁ טוֹב, וְנוֹתֵן בְּבֵית, וְהֵן הָאִשָּׁה עָלֶיהָ לִהְיוֹת טוֹבָה וְנוֹתֵנִית בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִצְלִיחוּ מְאֹד; כִּי "אֶתְּהָ פֶן יְכוּל", תֹּאמְרוּ תָּמִיד, וְיֵשׁ לְכֶם כַּחוֹת עֲצוּמִים, וְאֶל תֹּאמְרוּ: נִכְנָסְנוּ בְּעֲצָבִים וּבְאֵשׁ, אֵינְנוּ יְכוּלִים לְהִשְׁתַּנּוֹת, אֶל תֹּאמְרוּ כְּזֹאת, אֶל תִּהְרָסוּ אֶת בְּרִיאוֹתְכֶם, אֲלֵא זְכְרוּ הַיֵּטֵב שֶׁ"אֶתְּהָ פֶן יְכוּל"; וְאִם תִּרְגְּלוּ אֶת עֲצָמְכֶם לֹמֵר "אֶתְּהָ פֶן יְכוּל", אֲזִי יִהְיֶה לְכֶם בֵּית שֶׁל גִּן-עֵדֶן. כֵּן הַדָּבָר, הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה כְּשֶׁמְשַׁלְּימִים בֵּינֵיהֶם וְחַיִּים בְּאַהֲבָה וּבְהִבְנָה הַדְּדִית, וְהַחֲדִירוּ בְּעֲצָמָם אֶת הַפְּתִגָּם הַזֶּה: "אֶתְּהָ פֶן יְכוּל", הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹזְרֵם, וְנוֹלָדִים לָהֶם יְלָדִים. וּמָה הַיְסוּד בְּחַנוֹכֶם?

אתה כן יכול

להחזיר בהם בטחון עצמי. טבע של ילדים — הן כן והן בת, שיאמרו "אני לא יכול", על כל דבר קטן שעליהם לבצע, או על כל משימה או מטלה, יגביהו ידים ויאמרו: אני יכול. על-כן על ההורים מנח החוב להחזיר בהם משפט זה: "אתה כן יכול"; וכל אשר הם עושים, אל תערכו בקרת עליהם, אפלו שלא הצליחו, כי בזה אתם מחלישים דעתם, והם חשים חסר בטחון עצמי, עד שבאמת יגידו "אני לא יכול", ואז הם נשארים בעלי מומים בנפשם. אלא הרגילו עצמכם תמיד לומר: "אתה כן יכול", ובזה שתחזירו בהם משפט זה, בזה אתם בונים להם את בטחונם העצמי. לזאת, בני ובנותי היקרים, היו שניכם חזקים מאוד בחנוכה ילדיכם, וכל דבר פשוט שעשו — תשבחו ותפארו ותתנו מחמאות, ותאמרו להם: הנה רואה — "אתה כן יכול"! ובזה אתם בונים אותם. כי על-ידי שמחזירים בילדים פתגם זה, בונים את בטחונם העצמי, וגדלים מצלחים. לא-כן אם ההורים מתפרעים על ילדיהם, ומכים אותם על לא דבר, רק מחמת עצבים ורגז, או צועקים וצורחים עליהם, והילדים מסכנים, אינם יודעים אפלו מדוע צועקים עליהם, בזה הורסים אותם לגמרי. על-כן אם רצונכם משהו מהם, הסבירו להם פעם אחר פעם, בודאי זה קשה, אבל שום דבר אינו הולך בנקל, ובפרט חנוכה הילדים, כי בזה

שֶׁתִּשְׁפִּילוּ אוֹתָם וְתִצְעֲקוּ עֲלֵיהֶם בְּכַעַס וּבְרָצִיחָה:
 "אַתֶּם שְׁלִימֵזֶלְנִיקִים", "אֵינְכֶם יְכוּלִים" וְכוּ', בְּזֶה אַתֶּם
 הוֹרְסִים אוֹתָם. כִּי עֲלֵיכֶם לְהַחֲדִיר בָּהֶם מִשְׁפָּט זֶה:
 "אַתָּה פֶּן יְכוּל". לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, לֹא רַק
 בֵּינֵיכֶם צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַמְלָה: "אַתָּה פֶּן יְכוּל", הֵינּוּ
 שֶׁהַבַּעַל יַחֲזִק אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָאִשָּׁה אֶת בַּעְלָהּ, אֲלֹא גַם
 לְיַלְדֵיכֶם עֲלֵיכֶם לְהַחֲדִיר מְלָה זֹו: "אַתָּה פֶּן יְכוּל",
 וְעַל-יַדֵּי-זֶה תִּבְנוּ יְלָדִים בְּרִיאִים בְּנַפְשָׁם וּבְרוּחָם, וְתִרְוּ
 מֵהֶם רַב נַחַת. וְכֵן עַל הָאָדָם לְהִרְגִיל עֲצֻמוֹ לְדַבֵּר עִם
 הַזּוּלָּת, וְלוֹמַר לוֹ עַל כָּל דְּבָר: "אַתָּה פֶּן יְכוּל", וְאִף
 שֶׁהוּא צוֹעֵק מְרַב צַעַר וְיִסּוּרִים, וּמִגְבִּיַּה יְדִים וְאוֹמֵר:
 אֵינִי יְכוּל לְסַבֵּל יוֹתֵר, תִּרְאוּ לְחֲזִק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמְחָה אֶת
 נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְתַחֲדִירוּ בָּהֶן אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּו: "אַתָּה
 פֶּן יְכוּל". מָה אֶגִּיד לָכֶם, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אֵין עוֹד
 מְצוּה גְדוֹלָה יוֹתֵר מִזֹּו — לְחֲזִק יְהוּדִים (עֵינַן תַּעֲנִית כַּג.
 שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן מַג); וּבַפְּרָט יְהוּדֵי שְׁנַפְּל בִּיאֹוֶשׁ, וְהַגְּבִיַּה
 יְדִים, וְאוֹמֵר: "אֲנִי לֹא יְכוּל" יוֹתֵר, מְרַב צַעַר וְעִגְמַת
 נַפֶּשׁ, מְרַב מְרִירוֹת וְיִסּוּרִים שְׁעוֹבְרִים עָלַי, אֵינִי יְכוּל
 וְכוּ'. בְּזֶה שֶׁתִּחֲזְקוּ יְהוּדִים, תִּשְׂמְחוּ וְתַעֲוֹדְדוּ יְהוּדִים,
 וְתַחֲדִירוּ בָּהֶם אֶת הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה: "אַתָּה פֶּן יְכוּל", כִּי
 אֵין שׁוּם יְאוֹשׁ בַּעוֹלָם כָּלָל, בְּזֶה אַתֶּם מְחִיִּים וּמְקִיָּמִים
 עוֹלָמוֹת, כִּי כֵּן אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִנְהֶדְרִין לז):
 כָּל הַמְּקִיָּים נַפֶּשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, כָּאֵלוֹ קָיָם עוֹלָם מְלֵא;

אם הוא מחזק, מעודד ומשמח אפלו יהודי אחד, שנפל בדכאון וביאוש, ובזכה: אני לא יכול לסבל יותר מאשתי, אני לא יכול לסבל יותר מילדי, אני יכול לסבל יותר את העניות וכו', ורוצה לאבד עצמו לדעת, ואתה בא אליו, מחזקו ומעודדו ואומר לו: "אתה פן יכול", בני ובנותי היקרים, אינכם יכולים לתאר ולשער את גדל מעלתכם בשמים; כי אצלו יתברך מאד חשוב כשיהודי משמח ומעודד את נשמות ישראל, ומחזיר בהם משפט זה: "אתה פן יכול". על-פן, בני ובנותי היקרים, הרגילו עצמכם לומר תמיד פתגם זה: "אתה פן יכול". ואם תאמרו תמיד פן, תראו נפלאות שהקדוש-ברוך-הוא יעזר לכם, כי יבנה אצלכם הבטחון העצמי — הן אצל הבעל, הן אצל האשה, הן אצל הילדים, והן אצל כל יהודי ויהודי, ובזה נזכה שהשכינה תשרה בינינו.

ב.

בני ובנותי היקרים! חכמינו הקדושים אומרים (יבמות סג.) על הפסוק (בראשית ב, יח): "אעשה לו עזר כנגדו"; זכה — כנגדו, לא זכה — מנגדו; אדם נברא כדי שיפיר את הקדוש-ברוך-הוא (זהו בא מב:); שיגיע למצב כזה, שלא יראה פלום רק אלקות, וידיעה

זו יחדיר בכל הבריאה כלה — שיגלה לכלם, שאין בלעדיו יתברך כלל, והקדוש-ברוך-הוא מחיה ומתהוה ומקים את כל הבריאה כלה, ודומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, הכל זה אלקות ואלקות זה הכל; רק בשביל זה נברא האדם — כדי שיוציא את השליחות הזו, לגלות לכלם אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל אלקות. ברגע שמכניסים את זאת בתוך הבריאה, לדעת שרק הקדוש-ברוך-הוא מושל ומנהיג את העולם, ומה שאנו רואים שהשבעים אמות לוחמות אחת עם השנייה, וכיצד נוהגות המדינות זו עם זו, צריכים לזכור את מאמר החכם מכל אדם (משלי כא, א): "לב מלך ביד ה'", אין זה תלוי בידי אדם, אלא בידו יתברך, וזו התכלית של כל אדם. הקדוש-ברוך-הוא ראה שלא טוב היות האדם לבד, אמר אעשה לו עזר כנגדו, אביא לו מניעות, ואראה אם הוא באמת מתגבר על כל המניעות, אז נשלמת הבריאה; כי אם אדם רואה רק אלקות, שומע ומרגיש ומדבר רק אלקות, הוא עדין יושב בגן-עדן, הוא עדין בעולם הבא, ואין זו תכלית הבריאה, אלא עקר תכליתה שירד לזה העולם המלא התנגדיות, רואה בדיוק להפך, ואף-על-פי-כן הוא מתגבר על זה, וממשיך את הקדוש-ברוך-הוא בעולם. בן הדבר הקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם לבד, שיגלה אותו יתברך ויפרסם אלקות, אבל ראה הקדוש-

ברוך-הוא שאין זו השלמות, ואמר: אעשה לו עזר כנגדו, אברא לו את האשה, והיא תהיה מנגדת לו, על כל דבר תצעק: איני יכולה לסבל יותר; כי זה טבע של אשה, שתמיד צועקת וצוחת, ומרגיזה את עצמה, את בעלה והילדים, וצועקת: איני יכולה יותר. כמו שאומרים חכמינו הקדושים (תמורה טז): תכף-ומיד כשאין פרנסה האשה צוחת וצורחת; ובמקום להבין את בעלה, שאין זה כל-כף בנקל, וגם הוא חפץ בכל מאודו שיהיה כל טוב בבית, ועמל הוא ביגע וביזע וכו', אבל היא בשלה — רוטנת וטוענת על חסרון צרכים וכדומה; כי דרבה של האשה להיות כעסנית ועצבנית, היות שעוברת הרבה בחיים; צער העבור, תשעה חדשים נושאת את עברה, ואין זה דבר קל כלל ועקר, צער הלידה, אילו יסורים הם! איזה פחד הוא זה?! האישה אינו יכול לתאר את סבל האשה הזן בעת הריונה והזן בעת לידתה, איננו מסגל לחשב ולהבין זאת. וכשיוולדת כבר, עליה להיות קשורה לתינוקה ולהניקו ולטפלו, ולהיות ערנית לכל צרכיו. ומחמת כל זאת היא עצבנית ונוכנסת במתחים, ומתנגדת לבעלה, ומונעת אותו בכל דבר קטן, וצועקת: איני יכולה יותר; אם אדם זכה ובר דעת הוא, יודע איך לתמרן ולגנוט את אשתו, עד שנתקים בו: זכה — עוזרתו; שכל אשר צועקת: אני לא יכולה, הוא עונה: את כן יכולה; כי

מחדיר בה ידיעה זו: "אתה פן יכול", ואם אינו זוכה, כשרואה שאשתו כעסנית ומוציאה עצביה עליו, הוא משיב לה מנה אחת אפים, וצועק בחזרה, אזי נתקיים בו: לא זכה — כנגדו; היא באמת כנגדו. לזאת, בני ובנות היקרים, אם אתם רוצים להיות שליחים של הקדוש-ברוך-הוא, כי הוא יתברך שלח את שניכם — הן את הבעל והן את האשה לשליחות מסיימת, ומהי? לגלות את הקדוש-ברוך-הוא לכל העולם, ולקרב ולהשיב הבריות אליו יתברך. אזי תראו ששניכם תהיו בבחינת: זכה — עוזרתו, האשה עוזרת לבעלה להגיע ליעודו, אשר זו עקר השלמות שאדם זכה למצא אשה — "מצא אשה מצא טוב" (משלי יח, כב), וכן הבעל עוזר לאשה, על-ידי שמחדיר בה: את פן יכולה, ומחזקה ומעודדה ומשמחה. כמו שאומרים חכמינו הקדושים (ראש השנה ג.): אשה — בעלה משמחה; וכן על האשה להיות פקחית ולחזק את בעלה, ולומר לו: "אתה פן יכול", ובזה זוכים להגיע ולמלא את השלמות.

ג.

בני ובנות היקרים! עליכם לדעת את הכלל הזה: "אתה פן יכול"; אנו רואים בחוש, בני-אדם הולכים שבורים ורצוצים, ואינם יודעים מה לעשות, עד

שְׁנַדְמָה לָהֶם, שְׁזָהוּ סוּף הָעוֹלָם, כִּי נִכְנָסִים מְרַב צָרוֹת וְיִסּוּרִים לְמִבּוּי סְתוּם, עַד שְׁמַגְבִּיֵּהִם אֶת הַיָּדַיִם בְּיֹאֵשׁ וְאוֹמְרִים: "אֲנִי לֹא יָכוֹל, אֵינְנִי מְסַגֵּל לְשׁוּם דְּבָר"; וְזֶה אֲשֶׁר מִכְנִיס אוֹתָם בְּדַכָּאוֹן, בְּיֹאֵשׁ וּבְמָרָה שְׁחוֹרָה, שְׁעוֹזְבִים אֶת עֲצָמָם. וּבְאַמַּת הַכֹּל דְּמִיּוֹן; כִּי עַל הָאָדָם לֹא לְעֲצָמוֹ וְלֹא אַחֲרָיו: "אתה פן יכול"; כִּי אִם יֵשׁ לוֹ אֲמוּנָה בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְיוֹדֵעַ, שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ מִחַיָּה וּמֵהוּיָה וּמִקָּיָם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וּמְרַגֵּיל עֲצָמוֹ לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ, אֲזִי רוֹאֶה אֶת הַכָּלָל הַזֶּה בְּחוּשׁ: "אתה פן יכול"; כִּי כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ, הוּא יָכוֹל לְצַאת מִכָּל צָרוֹתָיו, וּכְבָר אֵינְנוּ צָרִיךְ שְׁבִנֵי-אָדָם יֹאמְרוּ לוֹ דְרָשׁוֹת, וְיִדְרָשׁוּ לְפָנָיו, כִּי הוּא בְּעֲצָמוֹ יֵשׁ לוֹ כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ לְדָרֵשׁ לְאַחֲרָיו, לְחַזְקָם וּלְאַמְצָם; וְעַל-כֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! קָחוּ בְּעֲצָמְכֶם אֶת הַכָּלָל הַזֶּה: "אתה פן יכול", וְעַל-יְדֵי-זֶה יִכְנָס בְּכֶם בְּטַחֲחוֹן עֲצָמִי, עַד שֶׁלֹּא תִצְטָרְכוּ טוֹבוֹת מִבְּנֵי-אָדָם וְהַתְחַזְקוֹת מֵהֶם, אֲלֵא אַתֶּם תִּקְחוּ עֲצָמְכֶם בְּיַדְיְכֶם, וְתִתְחַזְקוּ בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּבוֹרָא יִתְבַּרֵךְ שְׁמוֹ, וְתִדְבְּרוּ אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ בְּשִׁפְתַי הָאֵם שְׁלָכֶם, שְׁזוֹ שְׁלֵמוֹת הַתְּפִלָּה. כִּי כָּךְ אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (דְּבָרִים ד, ז): "בְּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו" — בְּכָל לְשׁוֹן וְלְשׁוֹן שֶׁאַתֶּם קוֹרְאִים אֵלָיו — הוּא עוֹנֶה לָכֶם (עִין מִדְרָשׁ שׁוּחַר טוֹב תְּהִלִּים קיח, ט); שְׁזוֹ שְׁלֵמוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ לִילָף לְמָקוֹם פְּנוּי שְׁאִין שֵׁם בְּנֵי-אָדָם,

וּלְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַרֵךְ בְּשִׁפְהַ שְׂרָגִיל בָּהּ, אֲשֶׁר זֶה נִקְרָאת
 הַתְּבוּדוֹת, שְׁמֵתְבוּדָד וּמְשִׁיחַ בֵּינוּ לְבֵין קוֹנוֹ. וּבְזֶה
 שְׂאָדָם מְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבַרֵךְ כָּל לְבוֹ, וְכָל אֲשֶׁר מְעִיק לוֹ
 וּמְצַעַר אוֹתוֹ שׁוֹפֵךְ לְפָנָיו, נִכְנָס בּוֹ בְּטַחֲוֹן עֲצָמֵי, וְרוֹאֶה
 אֶת הַכָּלָל הַזֶּה: "אֶתְהָ פֶן יָכוֹל"; כִּי אָסוּר לְהִתְיַאֲשׁ
 וּלְהִגְבִּיחַ יָדַיִם וְלוֹמַר: "אֲנִי לֹא יָכוֹל יוֹתֵר, אֲנִי יָכוֹל
 לְסַבֵּל יוֹתֵר אֶת הַסָּבֵל שְׂאָנִי סוּבֵל — הֵן מְעַצְמֵי, שְׂאָנִי
 לְמוֹד סָבֵל גְּדוֹל, וְכוּאֲבִים כָּל אֵיבָרֵי, וְאָנִי חוֹלֶה וּמְדַכָּה
 בְּיִסוּרִים, וְאֲנִי יָכוֹל לְהִמְשִׁיךְ אֶת הַחַיִּים"; אֵל תֹּאמֵר
 כֶּן, אֲלֹא תִדַע וְתִרְגִּישׁ שׁ"אֶתְהָ פֶן יָכוֹל", בְּזֶה בְּעֲצָמוֹ
 יִפְנֹס בְּךָ בְּטַחֲוֹן עֲצָמֵי שְׁתִּהְיֶה בְּרִיא; כִּי כֶן אוֹמְרִים
 חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פְּרָשָׁה נג, סִימָן יט): יָפָה
 תְּפִלַּת הַחוֹלֶה עַל עֲצָמוֹ יוֹתֵר מִתְּפִלַּת אַחֲרִים עָלָיו;
 כְּשִׂאָדָם יוֹדֵעַ אֶת הַכָּלָל הַזֶּה: "אֶתְהָ פֶן יָכוֹל", אֲפֹלוֹ
 שֶׁהוּא חוֹלֶה, בֵּר מִיָּנֵן, אֲפֹלוֹ שִׁישׁ לוֹ יִסוּרֵי הַגּוֹף, אֲיִנוֹ
 אוֹמֵר: "אֲיִנִּי יָכוֹל", אֲלֹא יוֹדֵעַ שֶׁיָּכוֹל, וְעַל-יְדֵי-זֶה
 מִתְרַפֵּא. כְּמוֹ-כֵן כְּשִׂאָדָם מְסַתְבֵּךְ בְּחוּבוֹת וְכוּ',
 וְהַנוֹשִׁים מִתְדַפְּקִים עַל דְּלֹתוֹ, וּמְעַקְלִים אֶת מְטִלְטְלָיו,
 וּפּוֹכֵר יָדָיו בְּיָאוּשׁ וְאוֹמֵר: "אֲנִי יָכוֹל"; אֵל תֹּאמֵר כֶּן,
 אֲלֹא תִדַע שׁ"אֶתְהָ פֶן יָכוֹל" לְצֵאת מֵהַסָּבֵךְ שְׁנִסְתַּבְּכָה,
 וְתַחֲשַׁב הַכֹּל לְכַפֵּרַת עֲוֹנוֹת, "מֵה שְׂאָרַע לִי עַד עַתָּה,
 זֶה מִחֲמַת עֲוֹנוֹתֵי הָרַבִּים, חֲטָאתִי בְּפָגַם הַבְּרִית,
 הַעֵינַיִם הַסֹּתְכָלוֹ בְּמִקוּמוֹת מְגַנִּים, הַמַּחַח חֲשַׁב מִחֲשָׁבוֹת

אסורות, והדבור דבר דבורים אסורים וכו', ויהיה לי כל הסבל שאני סובל לכפרת עוונות". כי "אתה פן יכול" מהיום לשוב בתשובה אליו יתברך. כמו-כן אדם אומר: "איני יכול עם אשתי", ולהפך האשה ממרמרת: "איני יכולה עם בעלי", והבית נתהפך לגיהנום, עליכם לידע, כי אסור לומר: "איני יכול", אלא "אתה פן יכול" — הן הבעל והן האשה השלימו ביניכם, והבית שהיה כגיהנום יתהפך לגן-עדן, והכניסו את הקדוש-ברוך-הוא לביתכם, וכיצד? על-ידי הכלל הזה, שתאמרו תמיד: "אתה פן יכול". כי אסור להשתמש במשפט הפכי לו: "אני לא יכול". כמו-כן באשר הילדים ממררים את החיים, מצערים וגורמים עגמת נפש, עד שהאב או האם צועקים: "איני יכול"; אסור לומר כך, אלא "אתה פן יכול", ואיך? על-ידי שתכניסו את הקדוש-ברוך-הוא בחייכם. בני ובנותי היקרים! כמה דרשות אתם צריכים לשמע מבעלי דרשנים, מרבנים וכו', ואחר הדרשה אתם כבר ערוכים ומוכנים לשמע עוד דרשה וכו', ואחר-כך אתם נופלים ביאוש, מדוע?! אחת ולתמיד תאמרו לעצמכם: "אתה פן יכול" להשתנות, "אתה פן יכול" לשוב בתשובה, "אתה פן יכול" לדבר אל הקדוש-ברוך-הוא, אשר אין עוד מעלה יותר גדולה מתפלה אליו יתברך, שאדם צריך להרגיל עצמו תמיד לדבר אליו יתברך, ואפלו

שָׁבָא לוֹ דְבַר זֶה בְּקִשֵׁי רַב, כִּי בַתְּחִלָּה קָשָׁה מְאֹד לְאָדָם לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְצוּחַק מְזֵה, וְנִרְאָה לוֹ כְּלִיצָנוֹת, כָּל זֶה מִחֲמַת שֶׁהוּא מְלֵא כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת. כִּי אִם אָדָם הָיָה מֵאֲמִין שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא פֹה אִתָּנוּ, תָּמִיד הָיָה מְדַבֵּר אֵלָיו, וּמְדוּעַ אֵינוֹ מְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ? כִּי נִכְנָסָה בּוֹ כְּפִירוֹת, וְסָלַק אֶת הַשְּׂכִינָה מֵעֲצָמוֹ. כִּי כִּף אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ג.): בַּתְּחִלָּה קָדָם שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל, הָיְתָה שְׂכִינָה שׁוֹרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ — נִסְתַּלְּקָה שְׂכִינָה מֵהֶם. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, דְּעוּ לָכֶם, כִּי מִי שֶׁמְתַלּוּצֵץ מִתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדָּה, הוּא מְלֵא כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת. וְאִךָ שֶׁעֲנִין הַהַתְּבוּדָּה בָּא לָכֶם בְּקִשֵׁי רַב עַד מְאֹד, זְכְרוּ הֵיטֵב מֵהַשְּׂאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ח.): אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת, אֲלֵא אִם-כֵּן מֵשִׁים נִפְשׁוּ בְּכַפּוֹ; כִּי תְּפִלָּה בָּאָה לְאָדָם בְּמִסִּירוֹת נִפְשׁ גְּדוּלָּה, כִּי אָדָם שֶׁהָיָה בְּטִמְאָה וּבְזֵהֻמָּה, וְעָשָׂה כָּל מִיּוֹן חֲטָאִים וְעוֹנוֹת, אֲתָם חוֹשְׁבִים שֶׁבֵּן רִגַע יָכוֹל לְהַשְׁתַּנּוֹת?! אִם אֵין לוֹ הַעֲקֻשָׁנוֹת הַזֵּה לֹא מֵר: "אֲתָה פֵן יָכוֹל", לֹא יוֹכֵל לְהַתְּעִלוֹת. כִּי כִּף אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסִיקְתָא דְּרַב כְּהֵנָא, פָּרָשָׁה מֵה, סִימָן יט): גְּדוּל כַּחַה שֶׁל תְּשׁוּבָה, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאָדָם מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, מֵיָד הוּא עוֹלָה לֹא עַד עֲשָׂרָה מִלִּין וְלֹא עַד עֶשְׂרִים מִלִּין וְלֹא עַד מֵאָה מִלִּין, אֲלֵא עַד מֵהַלֵּךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנִים, וְלֹא עַד רִקִּיעַ

אתה כן יכול

ראשון ושני, אלא שעומד לפני כסא הכבוד; הינו כיון
 שאדם שב בתשובה אליו יתברך, עולה מעולם לעולם,
 עד שמתעלה לפני כסא הכבוד. לזאת, בני ובנותי
 היקרים! קחו עצמכם בידיכם, ואל תתיאשו, ותאמרו
 לעצמכם: "אתה כן יכול" להשתנות, רק תתחילו לדבר
 אליו יתברך, שנה הדלת והפתח והשער להכנס לפניו;
 כי כשאדם חוזר בתשובה, אינו יודע איה הדלת להכנס
 אל המקום ברוך הוא וברוך שמו, בשעה שהדלת
 והפתח זהו רק הדבור. בזה שאדם מדבר אליו יתברך,
 בזה נכנס בו בטחון עצמי, שאפלו ימצא במצבים
 הקשים ביותר, יודע את הכלל הזה: "אתה כן יכול".
 לזאת, בני ובנותי היקרים! הפסיקו עם כל השטיות
 והדמיונות שלכם, ואל תאמרו משפט זה: "איני יכול
 יותר, אני מתיאש מהחיים, אין הולך לי", אל תאמרו
 כך, אלא תאמרו: "אתה כן יכול", ועל-ידי-זה תראו
 שלא תצטרכו לשום דרשות מאף אחד, אלא עתה
 תרוצו ותברחו לשער השמים, ותפתחו פיהם לדבר
 אליו יתברך בשפת האם שלכם, ותספרו לפניו יתברך
 כל אשר עובר עליכם, ותראו שכל דבור ודבור
 שמדברים אל הקדוש-ברוך-הוא, זהו כלי לקבל בו את
 האור האין סוף ברוך הוא. ואם אדם זוכה ומדבק עצמו
 בו יתברך, אזי אינו מסתכל על כל אלו שצוחקים
 ומתלוצצים מדבורים אלו, אלא מתבונן עליהם

בְּרַחֲמֵנוּת גְּדוּלָה, כִּי מִסְכָּנִים גְּדוּלִים הֵם, שְׁעֵדִין הֵם
 מִלְּאֵי כְּפִירוֹת וְאֶפִיקוֹרְסוֹת, מִלְּאֵי זִהְמָה וְנֹאֹף, חֲטָאוּ
 בְּהוֹצָאת זֶרַע לְבִטְלָה, שֶׁהַחֲטָא הַזֶּה מְטַמֵּם אֶת הַמִּזְחַ
 וְהַשָּׁכֶל, וּמְכַנֵּס בְּאָדָם לִיצְנוּת לְהִתְלוּצֵץ מִצְדִּיקִים.
 לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! הִחְדִּירוּ בְּעֵצְמְכֶם אֶת
 הַמְשֻׁפָּט הַזֶּה: "אֶתְּהָ פֶן יָכוֹל" לְהִשְׁתַּנּוֹת, "אֶתְּהָ פֶן
 יָכוֹל" לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה. וְכֵן תִּחְדִּירוּ בְּיַלְדֵיכֶם אֶת
 הַמְשֻׁפָּט הַזֶּה: "אֶתְּהָ פֶן יָכוֹל"; כִּי אֲסוּר לְשׁוּב יְלָדִים,
 אֲסוּר לְהִשְׁפִּילֵם, לְרַחֲקֵם וּלְבַזּוֹתֵם, אֲלֵא תְּמִיד יִרְגִיל
 עֲצָמוֹ לֹאמַר לָהֶם מְלִים אֵלּוּ: "אֶתְּהָ פֶן יָכוֹל". וְזֶהוּ
 הַחֲנוּף הַטּוֹב בְּיֹתֵר, שֶׁיְכוּלִים לְהִעֲנִיק לָהֶם. וְכֵן עִם
 שְׂאֵר בְּנֵי-אָדָם, אֲשֶׁר הֵם שְׁבוּרִים וְרִצּוּצִים, מְסִתּוֹבְבִים
 בְּדַכָּאוֹן וּבְשִׁבְרוֹן לֵב, הַמְצִיחַ הַגְּדוּלָה בְּיֹתֵר —
 לְחִזְקָם, לְעוֹדְדָם וּלְשִׁמְחָם, וּלְהִחְדִּיר בָּהֶם גַּם-כֵּן אֲמוּנָה
 בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, לְלַמְּדָם אֶת הַדֶּרֶךְ הַנִּפְלְאָה הַזֶּה —
 לְפַתַח אֶת הַפֶּה וּלְשִׁיחַ וּלְשַׁפֵּף אֶת הַלֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.
 וְאִף שֶׁבְתַחֲלָה נִדְמָה שְׂאִין מִי שֶׁשׁוֹמֵעַ לִי, וְאִין מִי
 שֶׁצָּרִיךְ אוֹתִי, אִין זֶה נִכּוֹן, כִּי "אֶתְּהָ פֶן יָכוֹל" לְדַבֵּר אֶל
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּמוֹ כָּל הַצְּדִיקִים, כִּי (יִשְׁעִיָה ס, כֵּא):
 "וְעַמּוֹ כָּלֵם צְדִיקִים", כָּל יְהוּדִי וְיְהוּדִי הוּא צְדִיק;
 אֲשֶׁרִי הָאָדָם שְׂאִינוֹ מְטַעֵה אֶת עֲצָמוֹ כָּלֵל, אֲלֵא אוֹמֵר
 לְעֲצָמוֹ וּלְאַחֲרִים: "אֶתְּהָ פֶן יָכוֹל", וּמְדַבֵּר וּמְשִׁיחַ
 לְקוֹנוֹ כָּל רַחֲשֵׁי לְבוֹ, וְאִינוֹ מְסִתֵּפֵל עַל שׁוֹם לִיצֵן וְעַל

שום שִׁקְרָן, עַל שׁוּם רִמָּאי אוּ צְבוּעַ; כִּי בָּזָה הָעוֹלָם
 מִתְּלַבְּשִׁים הַסֵּטֶרָא אַחֲרָא וְהַקְּלָפוֹת בְּצְבוּעִים, רִמָּאִים
 וְשִׁקְרָנִים, הַמִּתְחַזִּים לְמִנְהִיגֵי יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשִׂים לִיצְנוֹת
 מִתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדוֹת. אֲךָ זֹאת עֲלִיכֶם לִידַע, כִּי אָדָם
 הַמִּתְּלוּצֵץ מִתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדוֹת — מִתְּלוּצֵץ מִהַקְּדוּשָׁה-
 בְּרוּךְ-הוּא. עַל-כֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! רְאוּ לְהִתְחַזֵּק
 בְּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִתְחִילוּ לְדַבֵּר לְפָנָיו, וְאִז
 תִּרְאוּ שְׂיִבְנָה אֶצְלָכֶם הַבִּטְחוֹן הָעֶצְמִי, וְתִחְדִּירוּ
 בְּעֶצְמְכֶם אֱמוּנָה בְּבוֹרָא כָּל עוֹלָמִים, וְתִהְיוּ הַכֵּי
 מְאֹשְׂרִים בְּחַיֵּיכֶם.

תָּם וְנִשְׁלָם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!